2008 жыл, 9-чу И ЮЛЬ, БАРАЗ КЮН. № 131 (17982)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ
Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

ПОСЛАНИЕ

Айныуну жолу бла атламны селейтмей барыргъа

Къабарты-Малкъарны Президенти, республиканы экономика эм социальный айныууну, къырал политикасыны баш жолларыны юслеринден айтып, жыл сайын КъМР-ни Парламентине Послание этеди. КъМР-ни законла чыгъарыучу органыны тюнене Правительствону юйюнде бардырылгъан уллу жыйылыуу ма анга аталгъан эди.

Анга РФ-ни Федерация Советини членлери, Къырал Думаны депутатлары, КъМР-ни Правительствосуну членлери, Конституция,Баш эм Арбитраж сюдлени башчылары, Айырыу комиссияны, Контроль-эсеплеучю палатаны председательлери, Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченныйи, РФ-ни Президентини Юг федеральный округда толу эркинликли келечисини аппаратыны баш федеральный инспектору, право низамны сакълаучу органланы, федеральный, территориялы органланы таматалары, бийик окъуу юйлени ректорлары, илму учрежденияланы оноучулары, муниципальный районланы бла шахар округланы администрацияларыны башчылары, политика партияланы, чыгъармачылыкъ союзланы, жамауат эи дин биригиулени, асламлы информацияны органларыны келечилери къатышхандыла.

Жыйылыуну КъМР-ни Парламентини Председатели Бечелланы Илияс ачханды эм бардыргъанды. Депутатла повестканы къабыл этгенлеринден сора ол сёзню Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти Арсен Каноковха бергенди.

Президент бек алгъа былтыргъы Посланиеда салыннган борчла къалай толтурулгъанларыны юсюнден айтханды, андан сора быйыл тамамларгъа керек болгъан ишле бла шагъырей этгенди. Посланияны тексти газетни келир номеринде толусунлай басмаланырыкъды.

Ахырында депутатла Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини КъМР-ни Президентини Посланиясыны юсюнден Бегимин къабыл кёргендиле.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.
Суратны А.**ЕЛКАНОВ** алгъанды.

КъМР-ни Парламентинде

Солургъа кетерни аллында

Солургъа кетерни аллында бардыргъан жыйылыуларында КъМР-ни Парламентини депутатлары «Къабарты-Малкъар Республиканы 2007 жылгъа республикалы бюджети къалай толтурулгъаныны юсюнден» законну проектин сюзгендиле. Финансла министри Азрет Бишеновну аны юсюнден билдириуюне тынгылагъандан сора ала республикалы бюджетни файдалары 3361609,9 минг сом, къоранчлары 1298944,6 минг сом ёлчемде толтурулгъаны бла къабыл кёргендиле.

Ызы бла парламентарийле Борчлу халда медицина страхование фондну былтыргъы бюджети къалай толтурулгъанына къарагъандыла эм аны да къабыл кёргендиле. Аны файдалары 104 процентге, къоранчлары уа 108,3 процентге толтурулгъандыла.

Жыйылыуда КъМР-ни Парламентини Къабарты-Малкъар Республиканы адвокат палатасыны квалификация комиссиясына келечилери да сайланнгандыла. Ала З.К.Зарамышев бла М.Х.Тхабисимов болгъандыла.

Депутатла Къабарты-Малкъар Республиканы Административ - право бузукълукъланы юслеринден кодексине, Жер кодексине, «КъМР-де гитче эм орталыкъ предпринимательствону айныууну эм анга себеплик этиуню» республикалы программасын къабыл кёрюуню юсюнден» Законнга, дагъыда бир къауум законодательный актлагъа тюрлениуле кийириуню юсюнден законопроектлени къабыл кёргендиле. Къабарты-Малкъарны прокуроруну «Къабарты-Малкъар Республикада рынокланы ишлерин къурауну юсюнден» Законну бир къауум болумларына къажау сюелгенин а дурус кёрмегендиле.

РФ-ни Урунуу кодексини 119-чу статьясына тийишликде КъМР-ни Парламентини хакъ алып ишлеген депутатларына жыл сайын хакъ тёленнген отпуск бериуню юсюнден бегим этилгенди. Парламентни Председателини заместители Людмила Федченко ангылатханнга кёре, къырал къуллукъчуланы юслеринден жангы закон бла Парламентни депутатлары да къырал къуллукъчулагъа саналадыла. Аны себепли энчи алагъа, алгъынча, отпуск 55 кюннге угъай, 48 кюннге бериледи, алай мардадан тышында дагъыда 7 кюн къошулады, алай бла депутатланы отпускалары 55 кюн болгъанлай къалады.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини 2008 жылда кюз арты сессиясында ишлерини юлгюлю планы да бир тюрлю даулашсыз къабыл этилгенди.

Парламентни ишин къурау, регламент эм депутат этика жаны бла комитетни председатели Владимир Маховну билдириуюне тынгылап, депутатла Парламентни Председателини заместительлери Хазратали Бердовну бла Натби Бозиевни Россей Федерацияда парламентаризмни айныууна салгъан къыйынлары ючюн РФ-ни Федеральный Жыйылыууну Федерация Советини Сыйлы грамотасы бла саугъалаугъа кёргюзтюрге оноу этгендиле.

Ахырында Бечелланы Илияс кёп болмай Федерацияны Советини жыйылыуунда РФ-ни Президенти Д.Медведев коррупцияны юсюнден доклад этгенин эсгертгенди эмда ол депутатлагъа кёп этилип юлешиниригин билдирип, аладан аны иги тинтип, анализ этип, кеслерини предложенияларын, оюмларын хазырларларын, башламчылыкъла этерлерин тилегенди.

Аны бла КъМР-ни Парламентини жаз башы сессиясы бошалгъанды.

ЮСЮПЛАНЫ Галина.

ЖЫЙЫЛЫУ

Жаш политиклени ёсдюредиле

Кёп болмай Юг Осетияда, Евразиялы союз къурап, бир ыйыкъны ичинде жаш тёлю лагерь ишлегенди. Анга битеу дуниядан 200-ге жууукъ адам къатышхан эди. Бизни республикадан ары союзну Къабарты-Малкъарда келечиси Кючмезланы Руслан эм КъМКъУ-ну история факультетини магистратурасыны биринчи курсуну студентлери Атабийланы Алим, Рахайланы Расул эм Ибрагим Нагоев баргъандыла.

Жашла айтханнга кёре, анда бюгюннгю геополитиканы эм дунияны шёндюгю болумуну юслеринден вопросла сюзюлгендиле. Анда белгили геополитик Александр Дугин ол жарсыуланы юслеринден семинарла бардыргъанды, лекцияла окъугъанды.

Лагерьде «сетевой урушлагъа» жоралaнnган тренингле да болгъандыла, асламлы информация органланы бусагъатдагъы политикада жерлерини юсюнден ушакъла бардырылгъандыла. Жашла барысы да тарых политологияны сайлап окъугъанлары себепли алагъа анда сюзюлген темала сейир эдиле.

Тюбешиу баргъан заманда жашланы эслеринде энчи жер алгъан кезиуледен бирлери уа - ыйыкъны ичинде алагъа Юг Осетия Республиканы Президенти Эдуард Кокойтыны бир ненча кере келгени болгъанды. Ол жаш адамла былай тюбешип, дунияда бюгюннгю болумну сюзгенлерин тюзге санагъанын билдиргенди.

Ахыр жыйылыу Цхинвали шахарда ётгенди. Анда Евразиялы жаш тёлю союз битеудуния сообществогъа Юг Осетияны, Абхазияны, Нагорный Карабахны эм Преднестровьяны жалынчакъсызлыкъларын сакъларгъа чакъыргъанды эм OSCE-ге аны резолюциясын жибергенди.

Кючмезланы Руслан айтханнга кёре, лагерьни ишине къатышхан битеу къауумладан бизни республиканы келечилерин бек игиге санагъандыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

СУРАТДА: (солдан онгнга) Рахайланы Расул, Эдуард Кокойты, Ибрагим Нагоев эм Атабийланы Алим.

Саммит

Дуния сообществону болушлугъу бла

РФ-ни Президенти Дмитрий Медведев, Ара Азияны къыралларында эм Къазахстанда болуп, Астананы 10-жыллыгъына жоралaнnган байрамгъа къатышхандан сора дунияны бек айныгъан сегиз къыралыны башчыларыны Японияда ётген саммитлерине баргъанды. Анда Россейни Президенти Дмитрий Медведев АБШ-ны Президенти Джордж Буш, Германияны канцлери Ангелина Меркел, Францияны Президенти Николя Саркози эм кёп къырал башчыла бла тюбешгенди.

Саммитде халкъла аралы болумланы, Африканы жарлы къыралларына болушлукъ этиуню, жерни хауасы жылына баргъаныны, табийгъатны къара кючлери келтирген эм мындан ары келтирирге боллукъ палахланы юслеринден вопросла сюзюлгендиле.

-Битеу бу проблемаланы юсю бла бардырылгъан иш леге дуния сообщество къатышыргъа керекди. Россей анга бир заманда да угъай демегенди, ахча да берип тургъанды, мындан ары да берликди,- дегенди Дмитрий Медведев.

Басмагъа
ХУЧИНАЛАНЫ Ануар хазырлагъанды.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Жангы керекле чыгъарып тебирегендиле

Рынок болумлада мюлк жюрютюуню баш мадарларындан бири - конкуренциягъа чыдарча продукция чыгъарып турууду. Алгъынча, «складха ишлеу» бла кечиналлыкъ тюйюлсе. Тёрели продукциягъа сурам жокъ эсе уа, жангы, терк сатыллыкъ затла хазырлаугъа кёчмей амал жокъду.

Нальчикдеги «Станокла ишлеучю завод» ачыкъ акционер обществону таматалары ол жолну сайлагъандыла. Нек дегенде рынок Азия регионладан келтирилген учуз станокладан толуп, бу заводда ишлениучю уллу станоклагъа, ызлагъа сурам азданаз болуп барады. Аны себепли мында, жангы технологияланы хайырланып, къурулуш комплексде керек болуучу оборудованияланы чыгъарып тебирегендиле.

- Тюрлю-тюрлю темир конструкцияла этип башлагъаныбыз файдалы боллугъун озгъан айланы итоглары кёргюзтедиле, - дейди акционер обществону генеральный директору Аатолий Мамбетов. – Ол санда пеплоблокла этерча энчи станокланы, кеплени бир ненча тюрлюсю хазырланадыла. Аланы къурулуш индустрияны предприятиялары да, предпринимательле да сюйюп аладыла.

Раствор, бетон къатышдырыучу, къурулуш материалланы марда бла бёлюучю, вибростол дегенча оборудование чыгъарсагъыз эди деген заказлагъа да къошула барады. Бир жолгъа 16 эм 30 тонна кирпич биширирча вагонеткаланы биз этебиз. Нальчикдеги композит материалла чыгъарыучу завод хайырланып тебиреген беш тюрлю оборудование да кесибизни конструкторларыбыз, технологларыбыз хазырлагъан технологиялагъа, проектлеге тийишликде бизде жарашдырылгъанды. Башха организацияланы заказларын да толтурабыз.

А.Мамбетов андан арысында билдиргеннге кёре, мебель, башха тюрлю агъач керекле чыгъарыуда хайырланыучу станокла да сурамгъа кёре чыгъарылып турлукъдула. 2008-2009 жыллада заводну финансла, технология, техника жаны бла ышаннгылы болурун, хазыр продукция терк сатылырын, таза файда аслам тюшерин, ишчи жерлени санына къошула барырын жалчытыуну мадарлары белгиленнгендиле. Ала толтурулсала, коллективге кризис болумдан чыгъаргъа онг боллукъду.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

Фестиваль

Мингден артыкъ заявка келгенди

Минги тауну тийресинде «Экстрим-XCamp жай лаге рь» фестиваль ачылгъанды. Ол эки ыйыкъны барлыкъды. Анга аталып тик тауланы биринде, Гара-Суу башы буздан беш жюз метр бийикликде тюрлю-тюрлю тырхыклары, жоллары бла къар парк ишленнгенди. Аны къурулушун бардырыргъа «Эльбрустурист» уллу болушлукъ этгенди.

Фестивальны чеклеринде тау лыжаладан, фристайлдан, аэробордан эм маунтинбайкдан (тау велосипедден) эришиуле ётерикдиле. Ала профессионалланы, любительлени, спортну бу тюрлюсю бла энди кюрешип башлагъан сабийлени эм фанатланы араларында бардырыллыкъдыла. Андан сора да, экстримальный спортну парапланеризм, сноукайт (лыжалада секириу), снегоходла бла эм тау мотоциклледе тюшюу тюрлюлеринден эришиуле боллукъдула.

Фестивальгъа къатышыргъа сюйгенледен мингден артыкъ заявка келгенди. Аны саугъа фонду уа юч минг долларды.

ЖАБОЛАНЫ Акитад.

ЧАЧДЫРЫУ

Бузукъчула изленедиле

Къабарты-Малкъарны право низамны сакълаучу органлары бу кюнледе Элбрус районда «Чегет» пансионатны арбазындан чыгъа келген жерде КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сыны жол-патруль службасыны энчи взводуну къуллукъчуларыны патруль автомашиналарындан 4 метр бир жанында чачдырылыучу зат салгъанланы излейдиле.

Чачдырыуну кезиуюнде адам ёлмегенди. Алай милицияны эки сержантыны башларына жара тюшюп, ала район больницагъа келтирилгендиле. Автомашинагъа уллу хата этилмегенди.

РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де управлениясыны, КъМР-де МВД-ны, РФ-ни Прокуратурасында Следствие комитетни КъМР-де управлениясыны бирикген тинтиу-оперативный къаууму чачдырыу болгъан жерни тинтгендиле, аманлыкъчыланы излеуню къолгъа алгъандыла. РФ-ни Прокуратурасында Следствие комитетни КъМР-де управлениясы бу шартха кёре уголовный иш ачханды.

Изленнген адамланы юслеринден белгилери болгъанла бар эселе, бу телефонлагъа сёлеширлерин тилейбиз:

РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де управлениясында дежурный бёлюмге: **47-15-16;**

КъМР-де МВД-ны дежурный бёлюмюне: **40-49-10;**

КъМР-де МВД-ны Уголовный розыск управлениясына: **47-65-82;**

РФ-ни Прокуратурасында Следствие комитетни КъМР-де управлениясына: **40-46-13.**

Хапар берген адамны аты жашырынлай къаллыкъды, анга иги кесек ахча саугъа берилликди.

КъМР-де право низамны сакълаучу структураланы бирикген информация аралары.

Жазылыу

Халны тюзетирге амал барды

Хурметли жамауат!

Бир тюрлю сылтау бла сиз «Заманнга» жазылалмай къалгъан эсегиз, болумну тюзетирге амал барды. Жазылыуну 20-чы июльгъа дери жарашдырсагъыз, ана тилибизде чыкъгъан газетибизни 2008 жылны экинчи жарымыны къалгъан беш айында (август, сентябрь, октябрь, ноябрь, декабрь) алып турлукъсуз.

Беш айгъа жазылыуну багъасы 295 сомду.

Бизни индексибиз - 51532

КъМР-ни ПАРЛАМЕНТИНДЕ

Кюз арты сессияда жумушну планы ачыкъланнганды

КъМР-ни Парламентини Председатели Бечелланы Илиясны председательлик этиую бла жаз башы сессияны чеклеринде законла чыгъарыучу органны Президиумуну ахыргъы жыйылыуу болгъанды. Анда депутатла бла бирге КъМР-ни Президентини эм Правительствосуну Парламентде келечиси Залим Кашироков да ишлегенди.

Жыйылыуда 2008 жылда 8-чи июльда КъМР-ни Парламентини кезиуюнден алгъа чакъырылгъан жыйылыуун бардырыргъа деп, оноу къабыл этилгенди. Анда быллай вопросха къаралгъанды: «Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини КъМР-ни Парламентине Посланиясыны юсюнден».

Андан сора Президиумну членлери Россей Федерацияны башха субъектлеринден келген законодатель башламчылыкъларын сюзгендиле. Экономика политика жаны бла комитетни Председателини заместительлери Владимир Соховну, Анатолий Аталиковну эм Михаил Гончаренкону предложениялары бла «Жашау журт-коммунальный мюлкге себеплик этиу реформаны фондуну юсюнден» Федеральный законнга тюрлениуле кийириуню юсюнден» башламчылыкъларына къаралгъанды, гитче предпринимательствогъа болушлукъ этиу жаны бла федеральный законланы проектлерине къарауну терклендирирге кереклисини юсюнден къыралны оноучуларына чакъырыу къабыл этилгенди.

Бюджет, налогла, финансла жаны бла комитетни председатели Каншоби Ахохов РФ-ни Бюджет эм Налог кодексине тюрлениуле кийирирге деген предложение бергенди. Билим бериу, илму эм саулукъ сакълау жаны бла комитетни председателини заместители Исмел Дадов «Билим бериу» миллет проектге школгъа жюрюмеген сабийле тургъан учреждениялагъа болушлукъ этиуню юсюнден РФ-ни Правительствосуну Председателине чакъырыу сёзюне къаралгъанды.

Культура, спорт, туризм эм асламлы информация органла жаны бла комитетни айтыуу бла культураны эм искусствону учреждениаларына бёлюннген ачханы ёлчемин ёсдюрюуню эм алада ишлегенлени халкъларын кёбейтиуню вопросу сюзюлгенди. «Культура» миллет проект къабыл этилирге кереклиси белгиленнгенди, акъылбалыкъ болмагъанланы дин биригиулеге къатышдырыуну жууаплылыгъын кётюрюр муратда законодательствону игилендирирге тийишли болгъаныны юсюнден да айтылгъанды. Ол шартлагъа кёре комитетни председатели Заур Апшев эм аны заместители Бабаланы Хусей сёлешгендиле.

Аграрный эм табийгъатны хайырланыу жаны бла комитетни председатели Виктор Несутулов эм аны заместители Сафарби Маремуков «Чабакъчылыкъны эм суу байламлыкъланы къоруулауну юсюнден» Федеральный Законну 16-чы эм 29.1-чи статьяларына тюрлениуле кийириуню эм федеральный бюджетден жаныуарланы, суу байлыкъланы сакълауну юсюнден оюмларын айтхандыла, ол жаны бла башламчылыкъла этилгендиле. Урунуу эм социальный политика жаны бла комитетни председатели Жанатайланы Салимни айтыуу бла урунуу пенсияланы эм инвалидлеге социальный болушлукъ этиуню вопрослары сюзюлгендиле.

Президиумну членлери 2008 жылда кюзде КъМР-ни Парламентинде сюзюллюк ишлени алгъадан белгиленнген планын белгили этгендиле. Анда быллай бёлюмле бардыла: закон проект ишле, парламент тынгылаула, «тёгерек столла», контроль-аналитика иш, парламентле аралы бирге къуллукъ этиу, айырыучула бла ишлеу.

Президиумну членлери Парламентни ишин къурау, регламент эм депутат этика жаны бла комитетни председатели Владимир Маховну билдириуюне тынгылап, бу адамланы законла чыгъарыучу органны сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа деп оноу этгендиле: Адыгея Республиканы Адыгейка шахарыны администрациясыны башчысы Ким Мамиекни, урунууну ветераны Владимир Лигидовну, КъМР-ни федеральный почта связыны управлениясыны директору Деваланы Рамазанны, «Прохладныйде почтамтны» бёлюмню операторру Татьяна Муравинаны, Чегемде почтаны структура бёлюмюню почтальону Хаби Одижеваны, «Терк почтамтны» структура бёлюмюню почтальону Касират Шагированы эм аны кибик «ФГУП-ны «Къабарты-Малкъар» къумалы чабакъ заводуну» ишчилери Вадим Беждуговну эм баш бухгалтери Фатима Казмахованы.

Правительстволу сагъатны членлеринде «2007-2011 жыллада КъМР-ни экономикасына кадрла хазырлау жаны бла Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини программасыны» республикалы целевой программасын къабыл этиуню юсюнден» КъМР-ни Законуну жашауда бардырыу халы сюзюлгенди.

Люба БАТЫРОВА.
КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

ТИНТИУ

Муратыбыз - бир миллион сом грант къытханланы санына кириудю

Дагъыда бир окъуу жыл бошалды. Аны ичинде болдурулгъан жетишимлени, толтурулмай къалгъан жумушланы тинтирге керекди. Бир къауум итогланы бла борчланы юслеринден а айтыргъа тийишлиди. Элбрус районну Билим бериу управлениясыны таматасы Моллаланы Сюлемен бу темагъа кесини акъылын айтханды:

- Алып айтханда, районда билим берген система аллында салыннган борчха кёре ишлегенди эм иги кёрюмдюле кёргюзтгенди. Миллет проектни чеклеринде белгиленнген жумушла хазна къалмай тамамланнгандыла. Ол сабийлени окъутуу-юйретиу жаны бла качествону кётюрюрге себеплик этгенди. Жаланда ЕГЭ-де къайда да болгъан предметлени – математика бла орус тилден кёрюмдюлеге къарасакъ, ала республикада эм игилединле, бир-бир предметледен а битеуроссей кёрюмдюледен эсе бийикдиле. Быйыл школну бошагъан 339 школчудан 26-сы майдаллагъа тийишли болгъандыла. Аладан онусу алтын, оналтысы кюмюшдюле. Къалгъанла да аман билим алмагъандыла, ала жашауда кеслерини жерлерин табарларына ышанама.

Дагъыда быллай затны белгилемей жарамаз: школла бюгюннгю кюннге келишген лаборатория эм башха кереклени алгъанлары бла дерслени да качестволары ёсгенди. Алада школчула алгъындан эсе кёбюрек информация эшитгендиле, магъаналы болгъандыла, бу шартла уа окъуучуланы, дерслеге сейирлерин къозгъап, кеслери алларына кюреширге себеплик этгендиле. Республикада бардырылгъан олимпиадаланы итоглары анга толу шагъатдыла. Озгъан жыл алада жаланда беш школчубуз хорлагъан эсе, быйыл а аланы саны онтёртге жетгенди.

Бизни окъуучула дагъыда заочно халда баргъан олимпиадалада, илму конференциялада, республикалы эм битеуроссей эришиуледе да иги жетишимлеге жетгендиле. Алада хорлагъанланы бир къауму экзаменсиз бийик билим берген окъуу юйлеге киргендиле.

Жарсыуубуз да барды. Районда школладан бири да бир миллион сом грант алгъанланы санына киралмагъанды. Алай болгъанлыкъгъа, алагъа эс бурулгъанлай турлукъду, жангы оборудование аллыкъдыла. Устазланы юслеринден айтсакъ да, ала не заманда да иги сандадыла. Бюгюн да ишлерине уллу кёл салгъан, дерслеринде хар жангылыкъны хайырланнганла аз тюйюлдюле. Кёп болмай гимназияда ишлеген Ёзденланы Сюйдюмхан бла терскъолчу Людмила Мусраилова саугъагъа 100-шер минг сом алгъандыла да, ала ючюн бек къууаннганбыз.

Миллет проектге кёре, школда юйретиу ишни магъанасын ёсдюрюуге уллу эс бурулады. Алай бла классланы таматалары къошакъ халда ахча аладыла. Кёбюсю анга, к ерти да, тийишлидиле. Республикалы эришиуледе болдургъан жетишимле анга шагъатлыкъ этедиле. Бек башы- ала окъуучулагъа уллу эс буруп башлагъандыла, ата-анала бла уллу байламлыкъ жюрютедиле. Ол а сабийлени окъутуудa, юйретиуде да хайырлыды.

Быйыл районда дагъыда бир билим бериу учреждение ачылгъаны бек ахшы ишледен бириди. Кёнделенде 4-чю номерли школду ол. Район администрация умут этгенча, ары жыл санлары гитче жашчыкъла бла къызчыкъла да жюрюрча амал барды. Кёнделен районда бек уллу элди. Жангы школ ачылгъан бла эки сменнге жюрюген къалгъанды. Ол проблема энди битеу рай онда да жокъду. Аны бла бирге окъуучула, школ дерследен сора, факультатив халда тюрлю-тюрлю кружоклада, клублада, спорт секциялада къошакъ билим алыр амал тапхандыла.

Сабийлени кёбюсю район арада жетишимли ишлеп тургъан, къошакъ билим берген учреждениялагъа да жюрюйдюле. Сёз ючюн, Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъ арасы быйыл грантха тийишли бо лгъанды. Энди ол жангы бёлюмле ачар онг тапханды. Алай эсе уа, ары жюрюгенлени саны да ёсерикди. Сабийлени бла жаш тёлюню туризм эм экскурсия станциясы да игилени санындады. Ол да, школчула туугъан жерлерини табийгъатын билип, чынтты патриотланы ёсдюрюр ючюн, кёп жумушла бардырады. Сабий– жаш тёлю спорт школ да иги кесек спортсменле хазырлагъанды. Физкультура эм спорт бла кюрешгенлени санлары аны хайырындан ёсгенлей турады. Хар жылдан бардырылыучу район спартакиада быйыл да аман ётмегенди.

Районда школла жангы амалланы хайырланнганларына артыкъ эс бурургъа керекди. Хар бирини да кесини ызы барды. Баш борчха уа билим бериуню качествосун ёсдюрюуню санайдыла. Бу ишге ата-анала, жамауат да тири къатыша башлагъандыла. Район администрацияны жанындан дайым да болушлукъ кёргенлей турабыз.

Билим бериуде, жангы амаллагъа кёре, устазланы иш хакълары энди кийириле тургъан система бла тёленирикди. Озгъан окъуу жылны ичинде школланы директорлары, ишлерин тюрлендирлик устазла бла да юйретиу семинарла бардыргъанбыз. Аланы дерслери не къадар хайырлы ётерча, кеслери да андан ыразылыкъ табып, иш хакълары да тийишли болурча къолубуздан келгенича кюреширге керекбиз. Муну бла байламлы оюмларын район таматала, жамауат да айтхандыла.

Битеу аллыбызда тургъан борчланы толтуралгъаныбыз бла къаллыгъыбыз келир жыл белгили боллукъду. Аланы юслеринден айтып тургъанны къоюп, ишге кёчерге, аны бла байламлы бир талай жумушну да тамамларгъа керекди. Иш хакъны жангыча тёлеп, устазланы дерслени тышындан юйретиулерине уллу эс буруллукъду. Школчуланы ашагъан жерлерине жангы оборудование алыргъа, аланы аш-азыкълары да тынгылы болургъа кереклисин да унутмайбыз. Къошакъ билим берилгени себепли сабийле школлада кюн узуну турлукъдула. Алыкъа районда хар школну кесини транспорту жокъду. Ол Тырнауузда да жетмейди, шахарны узакъ микрорайонларында жашагъанланы окъугъан жерлерине, кружоклагъа, спорт секциялагъа жетдирирча.

Школну бошагъанланы мындан ары жашаулары кёп тюрлю организацияла бла байламлы боллукъду. Аланы бары бла да шуёхлукъ жюрютюрге да хазырбыз.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий жазып алгъанды.

Жангычылыкъ

Алимни юсюнден документли фильм хазырлайды

Бу кюнледе республикагъа москвачы режиссёр, кинодокументалист, «Воздушные картины» деген студияны иеси Измаил Кожемов келип турады. Къабарты-Малкъар аны туугъан жериди. Бу жол а ол бизни магъаналы жумушу бла къуандыргъанды. Нальчикде эм Чегем районну Яникой, Тёбен Чегем эллеринде болуп, Совет Союзну Жигити Байсолтанланы Алимни юсюнден документли фильм хазырлайды.

-Фильмни юсю бла ишни 2005 жылда башлагъанма, - дегенди Измаил мени бла ушагъында. -Бу кюнлеге аслам плёнка къоратханма, кёп адамла бла да тюбешгенме. Мындан ары уа Алимни туугъан эли Яникойгъа барыргъа, Чегем чучхурланы кёрюрге, жигитни жашы Валерий бла, дагъыда бир къауум жазыучула бла да тюбеширикме.

Аладан Мызыланы Таубий басмалагъан китапны юсюнден да айтырларын тилерикме. Къысхасы, материал кёпдю. Аны тап жыйышдырып, келишдирип, фильмни уа сентябрь-октябрь айлагъа хазыр этер муратдама. Ол айда уа, билгенигизча, Алим ёлгенли 65 жыл боллукъду.Фильмни презентациясын да мында бардырыргъа дейме.

Къабарты-Малкъардан сора да, мен Санкт-Петербургда, уруш жыллада ол къуллукъ этген алгъыннгы Сискар деген жерде Питердеги 188-чи номерли орта школда Алимни атын жюрютген отрядда да боллукъма.

ХОЛАЛАНЫМарзият.

СУРАТДА: И.Кожемов.

Суратны автор алгъанды.

АЛГЪА КЪАРАУ

Саулукъ сакълау социальный айныу министерство профильный ведомстволагъа бюджет сферада ишлегенлени квалификациялы къауумларыны айлыкъ иш хакъларны база кесегини ёлчемин тохташдырыу бла байламлы предложенияланы берликди эм аланы юслеринден келишиулюкню мадарларын этиуню излерикди. 2009 жылда 1-чи январьдан башлап бюджетниклеге иш хакъ тёлеуню системасында уллу тюрлениуле этилликдиле: СССР-ни заманындан бери жюрютюлюп тургъан Бир тариф система (ЕТС) кетерилирикди.

Саулукъ сакълау эм социальный айныу министерствону башчысы Татьяна Голикованы айтыууна кёре, Правительствону алай этиллигини юсюнден бегимини проекти 1-чи ноябрьде басмаланырыкъды. Бу жангылыкъланы кеслерини жашауларында бек кёп адамла сынарыкъдыла-бюджет секторда ишлегенле россейлилени 30 процентге жууугъу боладыла, башхача айтханда, 20 миллион тенгли бир адам бола кетедиле.

Чиновникле умут этгеннге кёре, къырал секторда ишлегенлени шёндюге дери бир ёлчемде тохташдырылып тургъан айлыкъ жалналары энди тюрлю-тюрлюле боллукъдула. Къа ты тариф сетка эм штат расписанияны нормативлерин тохташдырыу тёре кетерилгенлеринден сора бюджет организацияланы таматалары эм багъалы ишчилени ишге кёллендирир ючюн, къолларында болгъан ырысхыны кеси алларына юлеширге онг табарыкъдыла.

ЕТС кетериледи, алай ол иш бюджетниклеге хайыр берирми?

Хар адамны да шарт тохташдырылгъан ахча юлюшю-иш хакъыны база кесеги – энди шарт белгили боллукъду. Аны юсюне ишчилеге берилген компенсация, кёллендириу тёлеуле да къошуллукъдула. Алагъа иш хакъ фондну 30 проценти кетерикди. Алай бла хар энчи ишчини кесини иш хакъыны ёлчеми ол адамны ишини азлыгъына-кёплюгюне эм къаллай магъанасы болгъанына, квалификациялы къауумда андан излемле къаллайла болгъанларына, билимини эм иш усталыгъыны даражаларына кёре тохташдырыллыкъды.

Урунуу эм иш хакъ

Тариф сеткада тешиклеге жамаула саллыкъдыла

Иш хакъны тёлеуню жангы принциплерине кёче туруп, регионлагъа да уллу эркинликле берилликдиле. Жер-жерли властьла жорукъланы кеслери, федеральный чиновниклени оноуларына къарамай, тохташдырыргъа боллукъдула.

КОММЕНТАРИЙ

Владимир ГИМПЕЛЬСОН, экономиканы бийик школуну урунуу тинтиуле жаны бла арасыны директору:

-Бир тариф сетканы проблемасы аны иш хакъны ёлчемин кётюрюрге онг бермегенинде угъай, ол урунууну регион рыногуну керти болумлары бла арталлыда байламлылыкъ жюрютмегендеди. Алагъа юйренир ючюн, энди не уллу къошакъ къоранчланы этиу неда ишлеген адамланы санын иги да азайтыуну излерикдиле. Аланы экисин да этерге онг табылмай тургъанды.

Алай жангы системаны кийириу да уллу магъаналы соруулададан хазна къутултсун. Биринчиден, альтернативный иш хакъла бла, башхача айтханда, бирча усталыкълары болгъан адамла башха жерледе аллыкъ иш хакъла бла тенглешдиргенде, бюджетниклени иш хакълары къаллай бир болургъа керекди? Аны бла бирге уа бюджет секторда айлыкъны бек аз ёлчеми эм иш хакъланы араларында бир бирлеринден башхалыкъларыны ёлчемлери къаллай бирле болургъа керекдиле? Секторланы араларында паритет болумланы къалай тохташдырыргъа керекди? Бюджет секторда артыкъ ишчиле бла байламлы вопросну къалай тамамларгъа боллукъду? Бюджетниклени иш хакъларыны ёлчемлери терк ёсе барсала, коммерция секторда ишчи жерлеге къаллай кюн жетерикди? Экономика жаны бла артыкъ иги айнымагъан – бюджетниклери кёп, бирси ишчи жерлери уа аз болгъан-регионла башда айтылгъанча тюрлениулеге къалай къараргъа боллукъдула?

Татьяна Голикованы айтханына кёре, 2009 - 2011 жыллагъа бюджетни жарашдыргъанда жангы тариф системагъа кёчюу баш магъаналы тюрлениуледен бири боллукъду.

Была алагъа бир киши да шарт жууап бералмазлыкъ сорууланы жаланда бир къауумларыдыла. Бу тюрлендирилиулеге ушагъан тинтиуле бизде алыкъа бардырылмагъандыла, жыйышдырылгъан информация уа бек азды. Биз жашырынлыкъда тургъан машок бла бир проблеманы алырбыз, ала уа кеслерин бизге къысха заманны ичинде танытырла деп, мен бек къоркъама.

Татьяна Голикованы айтыууна кёре, бусагъатда иш хакъны бек аз ёлчемини (эсигизге салайыкъ: келир жылда 1-чи январьдан башлап, законда айтылгъаныча, россейли гражданиннге 4330 сомдан аз алыргъа жарарыкъ тюйюлдю) юсюнден законну бла иш хакъны тёлеуню жангы системасына кёчюуню юсюнден Правительствону бегимин бир бирлерине келиширча этиу жаны бла ишле бардырыла турадыла.

Бу жуууукъ заманда уа битеу бюджет учреждениялa эм къырал органла тийишли схемаланы къабыл этерге керекдиле. Реформаны «багъасы» къаллай бир боллугъу алыкъа белгили тюйюлдю, алай минздравсоцразвитияны башчысы чертгенича: «2009-2011 жыллагъа бюджет жарашдырыла туруп, жангы системагъа кёчюуге ахча бёлюуню юсюнден вопрос бек магъаналыладан бирлери боллукъду».

Къыралны Бир тариф сетканы кетериу бла байламлы ишлери заманында этиле болурламы? Аланы ызларындан къаллай проблемала чыгъарыкъ болурла? «Российская бизнес - газета» бу соруууланы эксперт сообществону келечилерине бергенди.

ОЮМЛА

Агван МИКАЕЛЯН, «Финэкспертиза» ООО-ну генеральный директору:

-Бир тариф сетка шёндюгю излемлеге арталлыда келишмейди. Аны бла байламлы проблеманы тамамлауну заманы жетип турады. Экономикагъа къыралны жанындан этилген къошумчулукъну ёлчеми иги да уллу болгъаны шарт кёрюнеди, бюджет сферада ишлегенлени ырысхы жаны бла онгларын игилендирир ючюн, уллу къоранчла этерге тюшюп турады.

Аны не уллу кемчиликлери бар эселе да, Бир тариф сетканы терк окъуна кетерип къояргъа хазна жарасын.Бюджетниклени бир къауум категорияларына-врачлагъа, устазлагъа, къырал къуллукъчулагъа, аскерчилеге,- баям, иш хакъ тёлеуню энчи мадарларын жарашдырыргъа керек болур. Аланы профессионал энчиликлерине, иш усталыкълары бир бирлерине ушагъанларына кёре къауумлагъа бёлюргеми керек болур. Тамамланылгъан ишге багъа бериуню принциплери да тюрлю-тюрлюле болургъа тийишлидиле. Алай этилмесе, иш хакъны бла тамамланылгъан ишни бир бирлери бла къаты байламлы этерге къыйынды.

Бусагъатда уа реформагъа багъа бичиуню принциплери иги ангылашынмайдыла. Иш хакъны ёлчеми бла байламлы вопросну тамамлар ючюн, кенг жамауат дискуссия бардырылыргъа тийишлиди. Былайда уа специалистле бла оноулашыргъа, дуния сынаугъа да къараргъа керек болур, алай этилмегеннге ушайды.

Пётр БИЗЮКОВ, Социальный-урунуу правола жаны бла араны баш специалисти:

ЕТС къаты, бюгюлмеген, аз иш хакъ ёлчемни тохташдырыугъа къуллукъ этген система эди, бир кибик иш ючюн бир тенгли хакъ тёлеуню жалчытмай эди (сёз ючюн, район шахарда устазлагъа, аланы ставкалары бирча болгъанлыкъгъа, бир тенгли иш хакъ бермей эди, айлыкъ жалналарыны ёлчемлери тюрлю - тюрлюле эдиле). Болсада кёп тюрлю вопросланы регион даражада тамамларгъа, хар затны юсюнден оноу этиуню арадан кетерирге деген предложенияла да россейли болумлада жер-жерледе артыкълыкъ этилиуге, оноучуланы терс ишлеулерине жол ачарла деген къоркъууну да чыгъарадыла. Бирча ишге бир тенгли иш хакъ тёлеуню проблемасы энтта да уллу вопрослай къалады.

Иш хакъ тёлеуню мардаларын жер-жерли субъектле-региондан башлап школну директоруна неда больницаны баш врачына дери тохташдырлыкъдыла. Хар затны да юсюнден оноу алай этиллик эсе, жер-жерледе бир-бирлеге кёз къаратыу, жакъ басыу, сюйюлмеген адамланы унукъдуруу дегенча осал ишле этилликдиле деген къоркъуу да барды.

Ишлеген адамланы къадарлары оноучу къуллукъчуну къолуна берилип къалмазмы? Алай болса уа, кёп адамгъа ишлеген жерлеринден кетерге неда жашырын хыйлачылыкъла этерге тюшерикди. Аны бла бирге уа бюджет сферада профсоюзла къарыусузладыла, администрациялагъа къажау сюелалмайдыла. Ишчиле телиракъ къуллукъчуну жесирлери болуп къалмазлары ючюн, битеу нормативный актла бек тынгылы жарашдырылыргъа тийишлидиле.

Жангы системаны жаланда бир ведомство-Саулукъ сакълау эм социальный айныу министерство жарашдырады. Уллу магъанасы болгъан проблемагъа аллай кёзден къарау системаны тийишлисича тап жарашдырыргъа, регионланы энчиликлерине эм сейирлерине тынгылы эс бурургъа онг берлик тюйюлдю. Бу вопросну юсюнден оноу этиу чиновниклени кезиулю атламлары болуп къалыргъа жарарыкъ тюйюлдю. Къырал магъаналы проблеманы толу эм тынгылы тамамлар ючюн, иш хакъны ёлчемин тохташдырыуну юсюнден вопрос битеу федеральный даражада, регион даражада, организацияланы бла профсоюзланы да даражаларында да сюзюлюрге керекди.

АндрейИСАЕВ, Къырал Думаны Урунуу эм социальный политика жаны бла комитетини председатели:

Шёндю жюрютюле тургъан Бир тариф сетканы къыйматы азды. Тюзюн айтханда, ол юлешиуню моделиди, адамланы иш кёллюлюклерин кётюрмейди, хар кимге да тутхучлу иш хакъны тохташдырыуну гарантиясы тюйюлдю.

Жангы система уа «къалай ишлесенг, аллай жална алырса» деген принципни мурдорунда жарашдырылгъанды. Ол керек жерде иш хакъны кёбейтирге онг берликди. Сёз ючюн, бюгюнлюкде, бизге белгилисича, социальный ишчилени жалналары бек аздыла. Аланы араларында бек алгъа больницалада ишлеген нянечкаланы, школлада техничкаланы атларын айтыргъа боллукъбуз.

Регионланы асламысында алыкъа ЕТС жюрютюледи. Сёз ючюн, бийик окъуу юйлени ректорларыны, больницаланы баш врачларыны эм башхаланы жалналарын тийишли пропорциялада ёсдюргюнчю, ишчилени башында айтылгъан категорияларыны иш хакъларын кёбейтирге жарамайды.

Отраслевой система хайырланылып башланнгандан сора уа иш хакъны ёлчемлеринде уллу башхалыкъланы кетерирге боллукъду. Андан тышында да, жангы система кеслерини борчларын бийик профессионал даражада толтургъан специалистлени ишге уллу кёл салып урунурча этерге онг берликди.

Олег ШЕСТОПЕРОВ, Предпринимательствону проблемаларын система халда тинтген миллет институтну генеральный директоруну орунбасары:

-Къырал бу вопросну юч жылдан жангыдан сюзе-сюзе турса иги эди. Биринчиден, алай этилсе, ишлеген адамланы иш кёллю этиуню, ишге къызындырыуну керти мадарлары чыгъарыкъдыла, экинчиден, тюбеген кемчиликлени, жетишимсизликлени тюзетирге онг табылырыкъды.

Жанна ТРОФИМОВА
«**Российская газетадан**».

ЭСДЕ ТУТУУ

Сабий тазалыкъны аманат этгенди

Солдан онгнга:Къулийланы Къайсын, Къулийланы Элизат, Чингизни юй бийчеси Мария Урматова, Чингиз Айтматов.

Ала бешеулен эдиле... Бизни бла бир кезиуде жашагъанла. Айтхылыкъ адамла эдиле ала, сёзсюз. Ким да ёхтемленирчала. Алты миллиард адамны ичинде бешеуленни атларын къатлап айтабыз. Сора, сунмай тургъанлай... Чингиз Айтматов ёлдю... Закий бешеуленден бек ахырында къалгъан да кетди жашаудан – Къулийланы Къайсын, Расул Гамзатов, Мустай Карим, Давид Кугультинов, Чингиз Айтматов. Бек кичиге тийишлисича (къаллай жарсыулу болумду ол!) кесинден таматаланы ашырды. Хар неда тюзча эди, алай бу ахыр ашырыу эди. Бюгюнлюкде уа... ол да бизни къоюп кетди, эшикни ызындан тауушсуз этип – бек аламат, боркъулдагъан да дунияны бла шошлукъ, ёмюрлюк тюзлюк орналгъан ол дунияны араларындагъы эшикни этип.

Бу дунияда къалыргъа, къайтыргъа да итинмей – эсин жыялмай кетди. «Ёмюрден кёпге созулгъан кюн» деген фильмге (эсе да кеси ол аты бла китап жазгъанды) ахыр белгини салып – кесини 80-жыллыгъына (быйыл декабрьде аны юбилейи боллукъ эди). Нюрнбергде угъай. Къазанда, Татарстаннны жеринде салгъанды ол кесине ахыр белгини – анда, анасыны жанындан, оноуч тёлюге дери сакъланадыла къабырла.

Къабарты-Малкъарны жери уа 39-жыллыкъ Чингизни женгил атламларын эсинде тутады – 1977 жылда айтхылыкъ малкъарлы поэт Къулийланы Къайсынны 60-жыллыкъ юбилейин саулай къыралны жамауаты белгилегенде. Къалай ариу айта эди ол трибунадан, даражалы ресторанда сыйланнганында, Къайсынны кеси юйюнде да. Бирде къалай сагъышлы бола эди аны къарамы: эштада, малкъар халкъны сюргюндеги заманындан жарсыулу, мудах затла тюше болур эдиле аны эсине – аланы бир кере Къыргъызстанда тюбешдирип, артда уа айырылыргъа къоймагъан.

Бир такъыйкъагъа кёз аллыгъызгъа жыллыкъ сабийни келтиригиз. Аны къатында уа онекижыллыкъ жашчыкъ, дунияны юсюнден хапары болгъан, кесини багъасын да билген. Ма алай эди «кючлери» бу эки закийни тюбешиулерини тарых магъанасы да.

Жаш адам, кесини биринчи чыгъармалары бла оюмун соруп, болушлукъ излеп литературада даражасы бек жюрюген адамгъа келген эди. Кимле эдиле ала? Чингиз Айтматов бла Къулийланы Къайсын. Не бла бошалды ол тюбешиу? Ол а созулгъанды - жыллада, узакъ жоллада бла жерледе, сынаулада. Уллу поэтни сёзюне кертичи болгъанды Чингиз: аны юсюнден айта эди Къайсын «бу жаш адамны тукъумун эсигизде тутугъуз», ол жаланда туугъан жерин угъай, саулай тюрк дунияны атын айтдырлыкъды, Литература дунияны жарытырыкъды деп. Къайсынны акъыллы, билгичли сёзлерин да жашауда кёрдюк!

Ала уллу шуёхла эдиле. Адамлача, юйюрлери бла да шуёхлукъ жюрютгендиле. Поэзияда бла прозада жигитлери уа, биригип, кючленип, хар кимге жууукъ болгъандыла, аланы жюреклерин къозгъай. 1977 жылда, Айтматов бла биринчи тюбешиуден сора, Нальчикде кёпле сюе эдиле анга уллу шуёхум дерге. Андан ары болгъан тюбешиуле уа ол сезимни бютюн кючлей эдиле.

Экинчи кере да келген эди Чингиз Торекулович Малкъаргъа – «тауланы бла чучхурланы къыралына». Уллу бушууу бла, жиляй келген эди. Парижге бара тургъанлай, анда уа Айтматовну уллу литература программа сакълай эди, анга къара хапар жетди – Къайсын ауушханды деп. Чингиз программасын бузады - ол Нальчикде болургъа керекди, Нальчикде! Уллу шуёхун, уллу Адамны ахыр жолуна ашырыргъа керекди. Учуп келди Нальчикге. Ачыкъдан жиляды. Таула гитчерек, чучхурла уа шошуракъ болгъанча кёрюндю анга. Энди аны боркъулдагъан тауушу Чегемни чокъуракъ шошлугъун уяталмай эди. Тау желле да шошайдыла, Къулий улуну бахчасында ёсген тереклени чукуйларында уюп.

«Къалай уллу бушууду бу», - деп къайтара болур эди кесине Чингиз. Жашауну философиясын ангылап, аны магъанасын оюмлап, азап чегиуде жюрегинги тазалаялмасанг а... Къайсынча... Азмы эди аны жарсыуу?! Ол а, кесин тазаландырып, миллионла бла адамланы кёллендире билгенди.

Не барып тохтагъан кюйсюз, къанлы уруш да бошду бек баш душманыбызны аллында – ёлюмдю ол. Ырахатлы болсун ол дуниянг, акъыллы, ёхтем да, Чингиз, биз а «тенгизни жагъасы бла чабаргъа» кюреширикбиз. Чингиз Айтматовну эсгере айтабыз бюгюн ол сёзлени.

Къалай сакълай эди, къалай багъалы эди анга Къайсын бла шуёхлукъну эсде тутуу. 1987 жылда Къулийланы Къайсынны ючтомлугъу чыгъады. «Пространство поэта» деген ал сёзю уа Айтматовну эди. «Бу эсгериулерими жазгъан къыйынды манга – алыкъа Къайсынны юсюнден озгъан заманда айталмайма», - деп жаза эди ол поэт ауушханлы эки жыл озса да.

Къабарты-Малкъарда айланнганды, машинала бла элтгендиле аны ариу жерлеге – мында ол къууаннган, жилягъан да этгенди. Сау кюнню келгенди къыргъызлы степьде - сау ёмюрден да узакъгъа созулгъан кюн, къадарыны айланч жоллары бла ол «тауланы бла чучхурланы къыралына келип», аны сюйюп къойгъанды. Ала Къайсынны гюрюлдеген ауазы бла сёлеше эдиле. Бирлерин ышарыуу бла саугъалап, башхаларын а насыплы адамны жарыкъ шуёхлугъу бла жарытып, бизге сабий тазалыкъны (айыпсызлыкъны) аманат этгенди. Эсигиздемиди?

«Сабийни бети, аны тазалыгъы адамда – мирзеуню тамырычады, ансыз бир бюртюк да ёсмейди да. Бизни не зат сакъласа да дунияда, тюзлюк ёмюрледе жашарыкъды, адамла туугъан, ёлген да къадарда...»

Айтматов а бизни бла эм бизге кёп заманны ичинде анга багъалы затланы юсюнден айтып турлукъду. Биз а? Закий жазыучуну, айтхылыкъ адамны акъылман китапларын окъуп, аны ачыкъ, таза да жюрегини огъурлу ниетлерин сезе, жашауну бла ёлюмню ёмюрлюк соруууларына жууап излерикбиз.

Людмила ГУРОВА,
жазыучу.

Магъаналы тема

Алгъаракъда КъМКъУ-да Россейни Жамауат палатасыны тынгылаулары бардырылгъан эдиле. Анда айтылгъаннга кёре, жаланда озгъан жылда Россейде эки жюз неонацист эм расист чабыууллукъла этилгендиле, алада элли адам ажымлы ёлгенди. Миллетчилик битеу дунияда да, ол санда Россейде, Къабарты-Малкъарда да жамауатны бёлген, аны къарыусуз этген затладан бириди.

Къыралда да, бизни республикада да кёп миллетле жашайдыла, аланы динлери да башхады. Аны къой да, бир халкъны ичинде окъуна башха динлени тутханла аз тюйюлдюле. Быллай болумда бир бирге кёз къарам къалай болургъа керекди? Жамауатны бирлешдираллыкъ кюч неди? Бу соруугъа бизни респондентлерибиз жууапла берирге кюрешгендиле.

Багъалы газет окъуучула! Сиз да бу проблемаланы юслеринден энчи оюмугъузну редакциягъа жазсагъыз, биз аланы сюйюп басмаларыкъбыз.

«Дин - ол жюрекдеги ийманды, башха инсаннга тутхан тюз ниетди»

АХМАТЛАНЫ Назир, **Нальчик шахарны раис-иймамы**:

-Мени акъылыма кёре, таулула да, башха миллетле да ислам динни терен билселе эди, бюгюннгю проблемаларыбыз боллукъ тюйюл эдиле. Алгъын тау элледе милиция неда Ич ишлени министерствосуну адамлары болмагъандыла, алай жашау, бир мардагъа сыйынып, тап бара эди. Нек? Динни тутхан, сыйлары-намыслары жюрюген къартларыбыз эллерибизде оноу этип болгъандыла. Жарсыугъа, шёндю жер-жерде сёзлери баргъан, билимли адамларыбыз аздыла. Адеп, намыс, дин кетгендиле.

Кёпле намаз этгенлери бла жаханимни отундан къутулталлыкъ сунадыла кеслерин. Намаз-ол игиди, алай дин-ол жюрекдеги ийманды, башха адамгъа тутхан таза ниетингди, дуниягъа огъурлу кёзден къарамынгды.

Муслийман адам башха динни тутханлагъа хурмет этерге борчлуду. Къуранда: «Мен жаратханма адам улуну башхаладан бийик этип, аны сыйлап»,-деп жазылады. Алай муслийманланы энчи сюйюп жаратханма деп айтылмайды. Мухаммат файгъамбаргъа, Аллахны саламы анга болсун, бир муслийман тиширыу келгенди да: «Мени анам мажюсюдю, бусагъатда анга болушлукъ керекди, къарайымы мен анга?»-деп соргъанды. Файгъамбар: «Къарамай а, ол сени анангды», - деп жууаплагъанды.

Файгъамбарыбызны атасыны къарындашы да мажюсю болгъанды. Ол, ёле туруп, файгъамбар андан «лаиллахаилалах» де, деп тилегенди. Ол а айтмагъанды ол сёзлени. Файгъамбар мудах болгъанды, алай ол кезиуде анга аят келгенди: «Сен тюйюлсе адамны тюз жолгъа салгъан, менме»,-деп.

Файгъамбарыбыз, аны атасыны къарындашы мажюсю болгъанлыкъгъа, аны бла байламлыгъын бир заманда да юзмегенди. Дагъыда бир шарт: алгъа файгъамбарыбыз ислам динден тышында адамгъа садакъа берирге эркин этмегенди. Алай Аллахдан келген аятдан сора уа, терслигин ангылап, садакъаны жарлы, къыйналгъан адамгъа, не динни тутханына къарамай, берирге буйрукъ этгенди.

Башха миллетлени уа муслийман къалай кёрюрге керекди? Адам кесин муслийманнга санай эсе, башха миллетлеге хурмет этерге борчлуду. Ислам динде битеу миллетле да тенгдиле. Къуранда жазылыпды: «Араблы башха миллетледен онглу тюйюлдю, акъ адам къара адамдан онглу тюйюлдю»,-деп. Дагъыда айтады Аллах: «Мен сизни жаратханма, тюрлю-тюрлю миллетле этип, бир бирни ангылап жашар ючюн».

Мени акъылыма кёре, глобализацияны процесси не къыстау барса да, жер башында жашау болгъан къадарда тюрлю-тюрлю миллетле да, динле да боллукъдула. Да сора бир бирге хурмет этип, келишип жашагъандан сора башха жол болмагъаны баямды.

Бизни файгъамбарыбызны къоншусу чюйютлю болгъанды, ол, кюн сайын кир-кипчигин жыйып, аны арбазына тёгюп болгъанды. Файгъамбар анга бир тырман сёз айтмагъанды. Бир кюн а кир-кипчик да болмагъанды, къоншу арбазында да кёрюнмегенди. Файгъамбар анга барып: «Не болгъанды? Аурукъсуннганмы этгенсе?»-деп соргъанды. Ма бу ишден сора чюйютлю ислам динни алгъанды. Мен энтта да къайтарып айтыргъа сюеме: ийман-ол ниетибизни, сагъышларыбызны, акъылыбызны тазалыгъыды. Башха миллетли адамлагъа, башха динлени тутханлагъа хурмет этиудю.

ТОКУМАЛАНЫ Галина, **школ-интернатда юйретиучю**:

-Таулу халкъ бек тёзюмлю, жарашыулу халкъды. Мен, осетинли къыз, окъуудан сора Ташлы -Талада школгъа ишлерге баргъанымда, алгъа бир кесек абызырагъан эдим. Алай адамланы жюрек ачыкълыкълары, жылыулары манга болушуп, терк окъуна малкъар тилге да юйренеме, артда уа таулу юйюрню келини да болама.

Къайын анам манга бек иги болгъанды, жаннетли болсун, анга ыразылыгъым не заманда да жюрегимде жашайды. Манга жаланда бир кере окъуна «сен башха миллетни адамыса»-деп бирeу да айтмагъанды. Малкъар культураны, тилни бек сюеме, «Заман» газетни хар номерин окъуйма. Туудукъларым мени ыразы этерча уста сёлешмеселе тауча, ачыуланып: «Жагъафарны китапларын къалай окъурукъсуз?»-деп урушама.

Шёндю не келини, не киеую башха миллетден болмагъан бир тукъум да жокъду. Сора, бир бирни ангылап жашамай, не этериксе?

ГЕЛЯСТАНЛАНЫ Ибрахим, **Иссагъа ийнаннганланы къауумундан**:

-Мени тёлюмде битеу да таулуланы араларында мен жангыз баптистме, алай кесими халкъымдан айырылгъаннга санамайма. Кёчгюнчюлюкню азабын халкъым бла бирге чекгенме, анам Азияда ачдан ёлгенди. Ийманым битеу жашаууму жарытханды. Ахыр кюнюмю юсюнден да сагъыш этеме.

Адам топуракъдан жаратылгъанды, топуракъгъа къайтады. Мен жерге кёмюлсем, ол манга тамамды. Аллах къайда буюргъан эсе да, анда басдырырла. Алай ол кюн, къайсы къабырлада басдырайыкъ деп даулаш чыкъса, жууукъ, багъалы адамларымы жюреклери къыйналыр деп къайгъырама.

Габаланы Берт, **Иссагъа ийнаннганланы къауумундан**:

-Мен алгъын Аллахны билмей эдим, наркоман болуп, тюз жолдан ажашып тургъанма. Мени Майкопда реабилитация христиан арагъа элтедиле. Ма анда билгенме Иссаны юсюнден да, ийнаннганма. Энди алгъын аман къылыкъларымы къойгъанма. Бирле ажашханса, дейдиле, ала наркоман болуп тургъан заманымда манга ажашханса демегендиле. Мен билеме: бусагъатда тюз жолдама.

УЛБАШЛАНЫ Мадина, **«Эльбрус» китап басманы окъуу литература бёлюмюню таматасы**:

-Мени акъылыма кёре, таулула башха динлени тутуп башласала, ол миллетибизни къарыусуз этерикди. Патчахла халкъларын бир диннге сыйындырыргъа нек кюрешгендиле? Халкъ бирлешсин, кючлю болсун деп. Адам, дин сайлай туруп, жаланда кесини юсюнден угъай, халкъыны юсюнден да сагъыш этерге керекди.

ТАУЛУЛАНЫ Лида, **юй бийче**:

- Хар адамны, Россейни Конституциясына кёре, ийнаныргъа, ийнанмазгъа да, не динни сюйсе да тутаргъа эркинлиги барды. Динни сайлай туруп, халкъыны юсюнден адам къалай сагъыш этерикди, бу соруу жаланда аны жюреги, жаланда аны акъылы бла байламлы эсе? Жюрегинде Иссагъа ийнанып, кесин а муслийман сундуруп айланнган терсди. Адамлагъа кезбау этеме деп, Аллахны аллында ётюрюкчю болургъа жарамайды.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Мажид, **Къули Къайсын атлы малкъар театрны артисти**:

-Мен муслийманма, намаз этеме, алай башха динлени тутханлагъа да хурмет береме. Бусагъатда мени не зат жарсытады десегиз а, миллетчилик жайыла баргъаны. Ёз халкъымы тарыхын, культурасын да билеме, таулуланы сындырып сёлеширге кюрешгенлени акъылдан кемликлери манга баямды.

Мени акъылыма кёре, биз нени да билимни кючю бла хорларыкъбыз. Хар бирибиз да окъусакъ, билимли болсакъ, бизни бюгаллыкъ тюйюлдюле. Къуранда «Окъу!» деп жазылады, окъуюкъ, муслийманла эсек. Къулийланы Къайсынча жашлары болгъан халкъ гитче угъай, бек уллу халкъды.

ХОЧУЛАНЫ Наталья, **компьютер технологияла жаны бла специалист**:

- Мен эки журналны эм бир газетни вёрсткаларын этеме. Жарсыугъа, республикалы изданияла бир-бирде болмачы материалла басмалайдыла. Аллай терс ишле халкъланы араларында шуёхлукъну бузадыла.

НАСТАЛАНЫ Сафият, **Нальчик шахарны алтынчы номерли школуну малкъар тилден устазы**:

-Биз сабийлени школда интернационалист халда юйретебиз, ала бир бирлери бла миллет айырмай, шуёхлукъ жюрютедиле. Сора артда миллетчиле къайдан чыгъадыла? Баям, жалан школ бу проблеманы тамамлаялмайды, жашауну битеу сфераларында да интернационализм сезим болургъа керекди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Милиция

Нургалиев юйретиу ишни къолгъа алгъанды

МВД-да профессионал намысны кодексине къарай турадыла

Милициячыланы намыс-къылыкъ даражаларын эм алагъа гражданланы ышаныуларын кётюрюр мурат бла МВД-да профессионал намысны кодексин, боюннга алыуну институтун эм башха тюрлю жангылыкъланы къабыл этерикдиле эм хайырланып башларыкъдыла. Аны юсюнден МВД-ни органларыны оноучу къуллукъчуларыны бу кюнледе бардырылгъан жыйылыуларында ведомствону башчысы Рашид Нургалиев айтханды.

-Милициячыланы гражданла бла хыны, бир-бирледе уа былхымсыз сёлешиулери халкъны аллында милицияны намысын-сыйын эниш этеди. Адамла бизге жарсыуларын айтып, тарыгъып келедиле, бизден болушлукъ сакълайдыла. Аны орунуна уа ала сансызлыкъгъа бла формализмге жолугъадыла, - дегенди министр, жарсып. –Аллай шартла кёпдюле. Министерствону ара аппараты жер-жерледе бардыргъан тинтиулени кезиулеринде ачыкъланнган шартла болумну аллайлыгъына шагъатлыкъ этедиле. Бир-бир къуллукъчуларыбызны кюйсюз къылыкълары, уллу жууапсызлыкълары мени, ведомствону башчысынча, бек жарсытадыла. Службаны сейирлерин сатыу бла байламлы шартлагъа уа бютюнда бек чамланыргъа керекбиз. Видеоконференция халда бардырылгъан жыйылыуда аллай бузукълукъ ишлеге къажау къалай кюреширге керек болгъаныны юсюнден кёп предложенияла айтылгъандыла. Быллай шартны юсюнден да чертип айтыргъа керекбиз. Белгиленнген вопрос-сюзюуге жаланда милицияны оноучу къуллукъчулары угъай, политикле, жамауат къуллукъчула, правону къоруулаучула, культураны эм асламлы информация органланы ишчилери, тюрлю-тюрлю динлени къуллукъчу келечилери да къатышхандыла. Ала барысы да шёндюгю баш проблемагъа жаланда коррупцияны угъай, битеулю юйретиу ишде жиберилген кемчиликледен къутулууну да санагъандыла. Алгъынгы политорганла къурутулгъанлары бла, юйретиу иш саулайда тохтатылып къалгъанды.

Не этерге керекди? Профилактика мадарладан башларгъа деген оноу этилгенди. МВД-ни башчылары былайда башчылыкъгъа дуния практиканы – ООН-ну коррупциягъа къажау конвенциясын эм Европалы конвенцияны – тутадыла. Профессионал намысны кодекси жарашдырыла турады, кодексни излемлери къалай толтурулукъларына къарарыкъ комиссияла эм боюннга алыуну институту къуралгъандыла. Энди милициячы, жаланда законну угъай, профессионал намысны кодексини излемлерине да бузукълукъ этсе, жууапха аллай бузукъчу бла бирге жууапха аны боюнларына алгъанла да тартылырыкъдыла. Офицер жыйылыула эм офицерни сыйыны сюдлери жангыдан къуралгъандыла.

Кадрланы сайлауда психология службагъа да уллу магъана бериледи. Штатда болгъан психологланы борчларына, милицияны къыйын болумлада къыяулу болгъан къуллукъчуларын реабилитация этиуден, милиционерлени къоркъуулу заданияланы толтурургъа хазырлаудан сора да, милицияны органларында къуллукъ этерге келгенлени араларында осал адамланы айыра, аланы алларында тыйгъыч сала билиу да саналадыла. Башхача айтханда, психологла милицияны погонларын жюрютюрге, аланы болушлукълары бла уа улутха ахча жыяргъа сюйгенлени низамны сакълаучуланы сатырларына тюшмезча этерге кюреширге керекдиле.

Сёзсюз, милиция халкъгъа иги да ачыкъ болургъа керекди. Сёз ючюн, Къазанда эм бир къауум башха шахарлада милиция гарнизонланы ишлерик жерлерине эрттенликде шахарны ара майданларындан ашырыу тёре бола барады. Къуллукъларында айырмалы болгъанланы саугъалау, милициячылагъа борчланы салыу бла байламлы ишле да асламысында майданлада, халкъ да кёре тургъанлай, бардырыладыла. Аманлыкъчыладан заран кёрген адамлагъа аладан урланнган затланы – мобильный телефонланы эм бохчаланы, багъалы затланы, документлени, сюрюлген автомашиналаны окъуна - иелерине адамла кёрюп тургъанлай къайтарадыла. Ол тюрлю ишле барысы да, сёзсюз, милицияны намысын-сыйын бийикге кётюредиле.

-Бюгюнлюкде обществода ич ишлени органларыны ишлерине магъаналырана кёре бир бирге а рталлыда къажау келишген эки тюрлю багъа бичиледи, - дегенди Рашид Нургалиев. –Бир-бирле милицияны ишин арталлыда жаратмайдыла, башхала уа – иги багъа берeдиле. Аллай багъала шуёхланы, танышланы, асламлы информацияны айтыуларына кёре къураладыла. Бир къуллукъчуну кесин тапсыз жюрютюую, ишин билмеую неда ты- нгылы толтурмауу битеу россейли милициягъа бек уллу хата келтиреди. Аны бла бирге уа, бийик усталыкълары болгъан, жанларына къоркъуу тюшгеннге да къарамай, не уллу къыйынлыкъладан да артха турмай, гражданланы тынчлыкъларын сакълай ишлеген специалистле да МВД-да мингле бла саналадыла.

Озгъан жылда, къуллукъ борчларын намыслы толтура, башхача айтханда, башхаланы къыйынлыкъладан къоруулай, МВД-ни 468 къуллукъчусу ёлгендиле.

Михаил ФАЛАЛЕЕВ
«Российская газетаны» 2008 жылда 2-чи июльда чыкъгъан номеринден.

Жашау халла

Харамлыкъ

Мухадин бла Харун бир элде ёсген, бир школда окъугъан жашладыла, бир бири бла тенглик жюрюте, бир бирине билеклик эте келген керти шуёхладыла. Экисини да бийик билимлери барды. Ишлерин къуралыулу бардыргъан предпринимательледиле-биринчини фирмасы барды, экинчини уа бир ненча тюкени.

Алгъын бир бирин кёрмей арада кюн ётдюрмеучю жашла, энди, анда -санда бир болмаса, тюбеген да эталмайдыла-иш мурккусу заманларын алып, кюн къалай озгъанын билдирмей къояды. Кертиди, не узакъда болсала да, жашла хауа телефон бла бир бирлерин жокълагъанлай, тейриахшылыкъ соргъанлай туруучудула. Алай ол да къуандырмайды шуёхланы-ала кюнде, кечеде да бирге болсала сюедиле, алай ёсгендиле, алай юйреннгендиле.

Айтханымча, санлап бирде бош сагъатчыкъла чыгъып къалсала (рынокну законлары уа ишин бардырыргъа сюйген энчи иелеге бош заманны алай кёп бермейдиле), жашла кёбюсюнде ишлерини барыу халындан хапар айтыучудула, жетишимлерине, банкда ахчачыкълары да кёпден-кёп бола баргъанына къууана.

Бу жолгъу тюбешиулеринде уа тенглени хапарлары ишни юсюнден угъай, Жюзюмню юсюнден болду. Ол да Мухадин менде Жюзюм деп бир къыз ишлейди деп сагъыннгандан сора башланды.

-Аны уа бошдан сагъынмадынг, шуёхум,-деди Харун, кёзлерин жумаракъ этип, ышара. –Жюзюм дегенинглей окъуна, аузум татлы болуп къалды да, атыча кеси да ариу жан болур.

-Ариу дегенде уа... не менме деген суратчы да ишлеяллыкъ тюйюлдю аллай ариулукъну.

-Къарайма да, жюрегингде сюймекликни къургъакъ къауданына от салгъанды Жюзюм.

-Салгъан да этгенди, мычымай ёчюлтген да этгенди. Ёчюлтген сени болсун, тюнгюлтюп окъуна къойгъанды,-деди Мухадин, керти да мудах къарамы бла.

-Да сора мени аны бла шагъырей этерикмисе? Мен ол эмиликге кишен салсам, не айтырыкъса?-деп сорду Харун базыныулу ауазы бла.

-Хазна салалгъын сен анга кишен. Жюзюм сен суннганча эмилик тюйюлдю. Ол кесин бийче къызча жюрютеди. Басымлыды, анга кёре, акъылы, сёзю да болгъан къызды. Бирси бирлеча, кёнчек кийип неда къысха жыйрыкъ жюрютюп, субайлыгъын кёргюзтюрге сюйгенледен тюйюлдю.

Аны юсюне да бийик билими болгъан инженерди. Жангы технологияланы производствогъа сингдириуню амалларын иги билген специалистди. Жаш болгъанлыкъгъа, коллективимде намысы жюрюген, сёзю, иши да баргъан адамды. Аны себепли мен аны кеси ыразылыгъы бла кетерге заявление берсе да, не сылтау да этип, тыяргъа кюреширикме. Аллай специалистни тапхан алай тынч тюйюлдю бусагъат дунияда, шуёхум.

-Мен, супермаркетиме директор этеме, хакъынгы да эки кереге кётюреме деп, кесиме алама десем а?..

Ол кюнден башлап Харун антлы тенгини фирмасына жюрюп тебиреди. Хар келгени сайын, бир сылтау табып, Жюзюмню кабинетине кирмей къалмайды. Алгъа, къонакъча кёрюп, Харун бла жарыкъ саламлашып турду къыз. Артдан - артха сюймей тебиреди Харунну терк-терк келгенин. Сора бир келгенинде, сёзню ачыкъ салды да тохтады, сен бери жюрюрге нек къалгъаныңгы да, не умутунг болгъанын да ангылагъанма деп. Жаш заманын бошуна оздура айланнганын кескин ангылатды.

-Мен санга мындан эсе иги иш берсем, мында алгъанынгдан эсе эки кере кёп хакъ алырча этсем, менде ишлерге келмезми эдинг?-деп сорду Харун, къызны айтханына жууап берир орунуна.

-Угъай,-деп чорт кесди Жюзюм.

Харун къызны бетине, да кёрюрбюз алай эсе дегенча, жютю къарап, не салам, не келам демей, чыгъып кетди да, ол къызыуу бла Мухадинни фирмасы таба бурулуп, шуёхуну кабинетине суху кирди.

-Къыста Жюзюмню!-деди Харун нёгерини юсюне сюелип. – Алай этмесенг, ол аякъ тиреп тохтагъанды, къара отказны басып.

-Кишен салгъанны къой, жюген окъуна аталмагъанса сора,-деди Мухадин кюлюмсюреп.

-Не кишен, жюген хапарла айта тураса, сылтау-мылтаула тап да, къыста ишинден! Сора кёрюрсе манга чабып келмесе!

Харуннга угъай деяллыкъ тюйюл эди Мухадин. Аны бла шуёхлугъуну беклигин сакълар ючюн, ол жардан секирирге окъуна хазыр эди. Жюзюмден айырылгъан а андан эсе тынчыракъ болур деген оюмгъа келеди да, къызны кабинетине чакъырады.

Жюзюм келсе, хар заманда да, шинтигинден туруп, аллына келип, жарыкъ саламлашыучу Мухадин бу жол жеринден тепмеди, башын буруп, олтурлукъ шинтигин кёргюзтюп къойду ансы. Жюзюм, таматасыны тюрленнгенини сылтауу неде болгъанын билирге кюреше, Мухадиннге соруулу къарап, олтурур акъылы болмай сюеледи. Мухадин, кёзлерин столдан айырды да, мудах бет алып, къызгъа жалыныулу къарады.

-Жюзюм, акъылымда болгъанны айталмай тургъанма ансы... Баш технологну бёлюмюн кетерирге, башха бёлюмледе ишлегенлени да элли процентге азайтыргъады умутум. Фирманы файдасы аздан - аз болуп барады. Былай барып турса, къысха заманны ичинде банкрот болуп, эшикге тёгюлюп къаллыкъбыз. Аны айта келгеним, иги жаным кибик, кесинге иш изле. Сеничa усталыгъы болгъан специалистни къалайда да бек ыразы болуп аллыкъдыла...

Жюзюм аузундан сёз чыгъармады. Аны тилер, жалыныр акъылы жокъ эди. Бурулуп, башын ёхтем тутханлай, кабинетден чыгъып кетди. Аны бла къызны фирмада къурала келген иши, жашауу да бир такъыйкъаны ичинде тюрленип къалдыла. Кимни ууу жетди? Алай сагъыш эте келе эди Жюзюм жолда. Ол кезиучюкде Харунну аны ишге чакъыргъаны тюшдю эсине. Хуржун телефон бла сёлешди жашха. Бар палах да Харундан чыкъгъанын билмей эди ол, эсине да келлик тюйюл эди кёзлери кюлекюле тургъан, хар сёзю балхамча жагъылгъан ариу тилли Харунну анга хыянаты тиер деп.

Алгъындан да жарыкъ тюбеди жаш Жюзюмге. «Сёзюм - сёздю. Шахар ортасында уллу тюкеними директоруса бюгюнден башлап. Алай алгъа бир айны солуп къайт, Тюркде, Анталияны жагъаларында. Арыгъанынг кёрюнюп турады»,-деди арсарсыз.

Тышындан билдирмезге кюрешсе да, ичинден къууанды Жюзюм. Тюркде солугъанны ол тюшюнде да кёрлюк тюйюл эди тюнюнде угъай. Дунияны алгъышын да этип, къууанып кетеди солургъа, иги умутлагъа батылып, жангы ишини юсюнден да сагъыш эте.

Узакъ тюйюл эди, алай самолётдан тюшгенлей окъуна бир башха дуниягъа келип къалгъанча кёрюндю Жюзюмге. Болмагъанча ариу жер. Къалайда да тазалыкъ, тизгинлилик. Адамла шаудан сууча таза, кёмкёк тенгизде зауукълу чомпаладыла. Жюзюм да, заманын оздура турмай, аладан бири болду. Жангы шагъырейле да тапды.

Алай дуния жаннетине батылып, аллах зауукълугъун кёрюп тургъанлы бир ыйыкъдан кёп озгъан болмаз эди, бир ингирде, Харун кирип келгенинде, аузу ачылып къалды. Сюйдюмю аны келгенин, огъесе сюймедими? Жю зюм алайчыгъын билалмады. Болсада къууанч тыпырлы болду таныгъан, билген адамын кёргенине. «Бир иш чыгъып къалгъанды мында»,-деди Харун, къызны соруулу къарамына жууап эте.

Андан арысында ала, терк-терк тюбей, тенгиз жагъасына бирге бара тебиредиле. Къызны кесине жууушдурургъа эди да Харунну мураты, бара-бара ол муратына да жетди. Энди Жюзюм жашау нёгерин тапханына ийнанды. Кесин жер башында жашагъан инсанладан бек насыплыгъа санады.

Алай аны насыбы салам урходукча терк ёчюлдю. Артха къайтхандан сора Харун анга: «Ишлеп не этесе, мени ахчам экибизге жетмеймиди»,-деп тохтады. Харунну ол сёзлери Жюзюмню жюрегине окъла болуп тийгенча ачытдыла. «Нек?!»-деп къычырып сорду, башына башха тюрлю зат келмей. «Санга жут кёз къарарын сюймейме», - деди Харун.

- Алай эсе, жолунг мамукъданды,-деди Жюзюм, эшикни кёргюзте. - Алдау бла келген насып ожакъдан чыкъгъан тютюн кибик терк жутулугъун билирге керек эдим. Не этейим, абындырдынг, алай сен да абынырса бир кюн бир. Харамлыкъ адамны кесине жетмей къалмайды.

Харун кетди. Жюзюм кеси терт къабыргъагъа къарагъанлай къалды. Жилямады, сытылмады. Эндиге дери жашагъаныны, мындан ары жашарыгъыны юслеринден, адам жангыз кеси къалгъан дунияда тамбласын къалай боллугъуну юсюнден сагъыш эте, кече арасына дери олтурду.

ТЕКУЛАНЫ Жамал.

Тюбешиу

Бет жарыкълы къайтхандыла

Озгъан байрым кюн Нальчикде КъМР-де ич ишлени министрини заместители Сергей Касумовну кабинетинде сейирлик тюбешиу болгъанды. Ары автошколну инспекторларыны къауому устазлары бла келген эдиле. Ала, жаш тёлюню арасында многоборьеден битеуроссей чемпионатха къатышып, энчи эм команда эсепде айырмалы болгъанла эдиле.

«Къоркъуусуз чарх-2008» деген битеуроссей чемпионат жигит шахар Волгоградда, жолда жюрюуню жорукъларын билиу жаны бла конкурс а Дондагъы Ростовда бардырылгъандыла. Алагъа къыралны 36 регионундан жаш автоинспекторла къатышхандыла. Къабарты-Малкъардан баргъанла команда эсепде экинчи эм ючюнчю жерлеге тийишли болгъандыла. Бир къауум окъуучу уа, тюрлю-тюрлю эришиуледе биринчи жерге чыгъып, майдалла, дипломла, грамотала, кубокла да алгъандыла.

Инспекторланы Сергей Касумов, КъМР-де МВД-ны ГИБДД-сыны начальниги Арсен Кудаев да алгъышлагъандыла, эришиуледен хапар соргъандыла.

-Жай инспекторланы кружоклары Нальчикде онеки орта билим берген школда ишлейдиле,-деп билдиргенди автомобиль школну директору Раиса Балкарова. - Алада ёсюп келген тёлюню жолда жюрюуню жорукъларына юйретиу бла чекленип къалмай, автомобиль жюрютюрге, керек болса, биринчи медицина болушлукъ берирге да юйретедиле. Ол КъМР-де Ич ишлени министерствосуна, ГИБДД- гъа да болушлукълары ючюн ыспас этгенди. Республиканы Билим бериу эм илму министерствосуна да сабийлеге энчи костюмла тигип бергени ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Тюбешиуде ич ишлени министрини заместители, ГИБДД-ны таматасы да сабийлеге, устазлагъа да саугъагъа китапла бергендиле. Алада да алагъа къуру къоллары бла келмеген эдиле.

Ахырында уа жаш инспекторла къонакъбайла бла суратха тюшгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

Юбилей

Ачы къадарлы тиширыуланы сыфатларын къурагъанды

РФ-ни халкъ артисткасы Зинаида Михайловна Кириенко Махачкъалада туугъанды. Сабийлигинден окъуна къызчыкъ искусствогъа бериллиги белгили эди. Анасы «Аида» деген романны асыры жаратхандан, анга китапны баш жигитини атын атаргъа сюеди. Атасы уа: «Зинаида деп атасакъ, Аидагъа да жууукъду», - деп алай жаздыргъанды.

Зинаида уа, керти да, гитчелигинден китапланы, театр оюнланы жаны кибик кёргенди. Аны актрисагъа окъургъа барама дегенине кёпле сейир этмейдиле. Айтхылыкъ ВГИК-де белгили режиссёр Сергей Герасимов бла аны юй бийчеси актриса Тамара Макарованы курсуна тюшеди.

Устазла, Зинаиданы сюйдюмлюлюгюнден, ариулугъундан сора да, аны фахмусун, ишде арымагъанын бек жаратадыла. Жаш актрисагъа уа институтда окъуу жыллары насыплы эдиле. Герасимов Кириенкогъа кесини «Надежда» деген фильминде роль береди. Алай аны атын айтдырлыкъ рольлары уа алыкъа алдадыла.

1950 жыллада совет кинематографиягъа аламат ариу актрисала келген эдиле. Хар бири кесини энчи бети, ызы, темасы бла. Сёзсюз, Зинаида Кириенко аланы араларында кючлю драмалы фахмусу, лирикалы ауазы, назик сыфаты бла айырмалы эди. Ол энчилиги болушурукъду актрисагъа эм иги сыфатла къураргъа. Аланы санында Натальяны («Тихий Дон»), Ириназы («Судьба человека»), Марьянаны («Казаки»), Анетаны («Сорока-воровка»), Ефросинья Дерюгинаны («Любовь земная») айтсакъ тамамды.

Къараучу аны бютюнда «Тихий Донда» сюйгенди. Режиссёр Герасимов эки кюндеш тиширыуланы – Аксиньяны бла Натальяны – рольларына эки ариу актрисаны Э.Быстрицкая бла З.Кириенкону чыгъаргъан эди. Эрин къаты сюйген, аны амалтын кёпге тёзген тиширыуну сыфатын актриса толу ачыкълайды. Ол, кесини жигитин къарыусуз тиширыу этип къоймай, жашауну жашырынлыкъларына тюшюннген, аны бла бирге сейир кючкъарыу таба билген адамны кёргюзтгенди.

Зинаида Михайловнагъа актрисаны сыфатын къураргъа да тюшгенди. Ол Герценни «Сорока-воровка» деген повестине кёре салыннган фильмдеди. Кириенко кеси бу рольну орус литературада эм иги тиширыу сыфатладан бирине санайды. Анета фахмулуду, театрны да чексиз сюеди. Алай крепостной театрда аны ыспассыз этедиле, сюймеклигин да жоядыла. Намысын тазалай сакълар ючюн, ол жашаудан кетеди. Анга адам сезимле жууукъ эдиле байлыкъдан, ыспассызлыкъдан.

Актрисаны жашауда да кесини жигити Анетагъа ушагъан къылыкълары бардыла. Кириенкону ариулугъун кёп къуллукъчула да жаратхандыла. Ол аланы бирине аны бла байламлы кесини оюмун билдиргенинде, бийик шинтикде олтургъан къуллукъчу актрисаны карьерасына бир кесек чырмау да этгенди.

Башында актрисаны кесини темасы барды дегенме. Аны жигитлерини къадарлары къыйынды, алай уллу сюймекликлери кёп чырмауладан ётерге болушады. Алагъа ёлюрге тюшсе да, кеслерине кертичилей къаладыла.

Дагъыда Зинаида Кириенкону рольларыны санында ананы сыфатын къурагъанын да айтыргъа керекди. «Судьба» деген фильмде актрисаны фахмусуну бир жаны ачылгъанды. Мында, Натальяча, ол жашаудан айырылыргъа деген акъылны къатына да къоймайды, эри башхагъа кетгенликге. Аны къарамында ауурлукъ эсленнгенликге, сабийлерин бир затха алышмазлыгъы уа баям болады.

Зинаида Кириенко Ефросиньяны ролюн толу къурагъаны ючюн СССР-ни Къырал саугъасын бла А.Довженко атлы алтын майдал да алгъанды.

Бу кюнледе актриса 75-жыллыгъын белгилейди. Бюгюн да ол ариуду, субайды.

САРАККУЛАНЫ Асият.

МЧС

Къыйын кезиуде жунчумазча

Орта кюн РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясы къурап, колледжледе окъугъанлагъа бла ишлегенлеге граждан оборона, тапсыз болумланы кетериу эм суулада къоркъуусузлукъну жалчытыу ишлени къалай бардырыргъа кереклисини юслеринден практика дерсле бардырылгъандыла.

Биринчиден, къутхарыучула аланы бюгюнлюкде къолларында болгъан шёндюгюлю техника бла шагъырей этгендиле. Къонакълагъа ала бек сейир кёрюннгенлери эслене эди. Сёз ючюн, «Газель» машинаны мурдорунда жарашдырылгъан биринчи болушлукъ берген автомобиль. Анда бензобыхчы, нал къысхач, разжимле эм от тюшгенде сууну уллу къысым бла берген шланг, бир секундха 20 литр кёмюк жарашдыргъан эм аны 30 метр узакълыкъгъа чачдыргъан «Пурга-20» установка да бар эдиле.

Ол кюн кёргюзтюлген техникадан бири - связьны жалчытхан машина - ГАЗ-66-ны мурдорунда къуралгъанды. Анда бир ненча тюрлю радиостанцияла бардыла. Бир къауум жыл мындан алгъа, Тырнаууздагъа ырхы келгенде, связь Ростовха дери аны бла тохташдырылгъанды. Экинчи автомобиль а, радиостанциядан сора да, 2 киловатт кючю болгъан прожекторла бла да жалчытылыныпды.

Къутхарыучула айтханнга кёре, КамАЗ машинада орналгъан буйрукъ бериучю пункт биринчи кере бизни республикада хайырланылып башланнганды. Аны терактла болгъан эм энчи операцияла бардырылгъан жерледе хайырланадыла.

Студентле битеу ол затла бла жууугъуракъ шагъырейленирге сюйгендиле. Кими басхыч бла университетни мекямыны башына чыкъгъанды, башхасы уа кёмюкде окъуна жууунганды.

РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясыны таматасы Сергей Шагин айтханнга кёре, ала студентлеге къыйын кезиуледе кеслерин къалай жюрютюрге кереклисине юйренирге болушадыла.

ГЕРИЙЛАНЫ Асият.
Суратны **К. ДАВЫДОВ** алгъанды.

АДАБИЯТ

«Нюр» къонакъгъа келсе...

Бу кюнледе «Нюр» журналны окъуучулары – гитче сабийчикле – аны 6-чы номерин алгъандыла. Ол аланы ариу суратлары, сейир хапарлары, назмулары бла да къууандырлыкъды.

Къара сёз бла жазылгъан чыгъармаланы арасында Текуланы Хауаны «Къаражух бла жауун», Мусукаланы Сакинатны «Кючюкчюк» деген хапарларын белгилерчады. Ала сабийлеге деп жазылгъанлыкъгъа, сезимлери, оюмлары бла да башхадыла. Алай жигитлери уа бирди – кючюкчюк экисинде да: биринде адамла бла болумдагъы суратланады, бирсинде уа юй малчыкъла - бузоучукъ, къозучукъ бла. Баппушла бла жюжекле да ала бла бирге сейир ишле бардырадыла арбазда, сабийле да сюйюп ойнарыкъ эдиле ала бла.

КъМР-ни халкъ жазыучусу Тёппеланы Алим «Ким ынычхайды десе... ол а жер» деген къысха хапарында экология бла байламлы проблемаланы кётюреди: хар гитче инсан да анга эс бурсун, сансыз болмасын деген оюму бла. Аны хапарыны баш жигити Жамал табийгъатны кирлендирген уллу багуш тёбелени кёрюп жарсыйды. «Жер солумаса, биз къалай солурукъбуз?» - деген сорууну береди. «Мен бу зарауатлыкъны кёрмей къалай тургъанма?»

Кёчюрме хапар да барды «Нюрде» - къарындаш ингуш халкъны белгили жазыучусу Саид Чахкиевни «Къарылгъашчыкъ» деген чыгъармасы. Аны малкъар тилге Ботталаны Рита кёчюргенди.

Акъ сёз бла басмаланнган затланы юслеринден айтханда, журналны биринчи бетинде Къулийланы Къайсынны «Жай кюн» атлы назмусун белгилерчады.

Жашил терекни тюбюнде
Олтурама. Кюн жарыкъ.
Таула уа – бу исси кюнде
Тохтагъан кибик арып...

Къарап жашил чапыракъла
Ичи бла мен кёкге,
Фикирлерим, жаз
чыпчыкъла
Кибик, кете бийикге...

Закий поэтни назмусун окъуй, кесинги жашил терекни тюбюнде олтургъан сунаса, Малкъарны ариу табийгъатына къууана.

Тёбен Чегемден «Нюрню» окъуучулары Байчеккуланы Фатиматны бла Къалабекланы Азретни, Кёнделенден Текуланы Жамиляны, Огъары Бахсандан а Ёзденланы Хызырны назмулары да басмаланнгандыла. Сёзберни сюйгенле уа аны журналны ахыр бетинде табарыкъдыла.

Бизни корр.

УСТАЛЫКЪ

Сау район ёхтемленеди

Огъары Бахсан кесини хунерли адамлары бла атын айтдыра келеди. Кийиз этиу усталыкъ бу элни тиширыуларына ата-бабаларындан кёчгенди.

Бюгюнлюкде бу иш бла мында Жаппуланы юйюр кюрешеди. Эзетхан эм аны къызы Диана тамамлагъан затланы кёп болмай Нальчикде Юг федеральный округну субъектлерини келечилери къатышхан «Россейни юйюрю» деген фестиваль-конкурсну сюзгенле «Халкъ чыгъармачылыкъ» деген номинацияда биринчи жерге тийишли кёргендиле. Ол жетишим бла районну адамлары да ёхтемленедиле.

А. ТАЛАЕВ.

БЫЗЫНГЫЛЫ Магомет

Нарт сёзлеге ушатып

Ауанангы къолунг бла
туталмазса.
* * *
Жашау этген бызынгы
ауушундан
Ётгенча тюйюлдю.
* * *
Къайгъы онгун алгъан кели
башчы
Кибик сюеледи.
* * *
Хар сёзю ётюрюк,
Окъ атмай ёлтюрюр.
* * *
Сау болсун, адамлыкъ этген,
Адеп-намысха юйретген.
* * *
Жашауундан тюнгюлюп, къайгъыдан башы толгъан,
Къама аузунда тургъан
кибикди.
* * *
Тюбеширге кёлю бар,
Сёлеширге сёзю бар.
* * *
Малкъар халкъгъа
кёчгюнчюлюк-акъ
жабыуда къара тамгъа
кибикди.
* * *
Къатында болса шагъаты,
Ол кесин къоруулар къаты.
* * *
Къынгыр хуна оюлур.
Аманлыкъчы жоюлур.
* * *
Тюнене кюнюнгю сёгюп,
Бюгюн кюнюнгю махтама.
* * *
Аманны шуёху да аман,
Игиликни сакълама андан.
* * *
Тойгъанын кётюралмагъан,
Ач адамны кёралмагъан.
* * *
Халкъда жюрюмеген адет,
Къыралда жюрюмеген ахча кибикди.
* * *
Миллетге тенглик керекди,
Ол халкъгъа хауа кибикди.
* * *
Халкъдан бетин букъдургъан,
Аманлыкъ этип тургъан.
* * *
Жюрек жюрекге тартмаса,
Сюймеклик ийнар такъмазса.
* * *
Аман къылыкълы
Кимге керекди?-
Жарны къыйыры бла
Баргъан кибикди.
* * *
Танг атханлай
Кече кетер,
Кюн чыкъгъанлай,
Жарыкъ жетер.
* * *
Шуёх бола келмесе,
Халкъны халкъ бла арасы,
Тенглик бла кючленмесе,
Къурумаз ауарасы.
* * *
Жашлыкъ-къанатлы,
Учар да кетер,
Къартлыкъ-къууатлы
Кюз кибик жетер.
* * *
Адамла бирча туудадыла,
бирча уа ёлмейдиле.
* * *
Бетсиз тенглик этмез,
Терслик кеси кетмез.
* * *
Бийлик этеди бетсизлик.
Тамырланнганды тенгсизлик.
* * *
Адамны ич дуниясы, жерни
хазнасы кибикди.
* * *
Бай адам халкъ ючюн белин
бюкмез.
* * *
Аты болмагъаннга, эшек да ат кибикди.
* * *
Юзюлген гюл, ёчюлген чыракъ кибикди.
* * *
Адамча, гюл да жашаргъа
сюеди.
Юзюлсе, ачыудан хууериледи.
* * *
Аманны аты аман бла
айтылыр,
Кероху кесине атылыр.
* * *
Адам кёрмеген сунма.
Ташжюрек болуп турма.

Къудуретге сюймеклик

Танг аласы

Кече. Жауунну жаугъаны, элияны чагъыуу, жютюжух къаяланы башларындан келген жел – бары да, жюрекни эритип, ауур сагъышланы туудура эдиле. Жаз башында болуучу, къапхан этгенча, суукълугъу сюеклеге дери жетген туман суу жагъагъа тюшгенди. Къутуруп баргъан черек уллу ташланы жерлеринден къобарып, ала да бир бирлерине тийип, къужур тауушлары да битеу ауузгъа эшитилгенча эди.

Табийгъатны бу къужур суратына къарай, мыйымда ёмюрлюк жашауну юсюнден оюмла, тизгин-тизгин болуп, бир бири ызындан чабадыла. Жауунну къуйгъаны, этинге ётген суукълукъ, палатканы тышындагъы жукъа къумач – табийгъатны аллында кесинги къарыусузлугъунгу эсге саладыла. Жау чыракъны мутхуз жарыгъы туристлени юйчюклеринде узун-узун ауанала иеди. Жауун тамычыла, жукъа къумачдан ётюп, энишге тёнгереп, ууакъ-ууакъ тамычыла болуп, жерге тюше, анда сейир суратла ишлейдиле.

Таулада хал терк тюрленирге ёчдю: жауун бла бирге къар жаууп башлайды, кюнню басып тургъан къара булутла, ары-бери чачылып, аны жарыгъын жерге жибередиле. Къарап-къарагъынчы, кёк тазаланып, кюнню узун таякълары, тау башлагъа жетип, аланы сылайдыла. Кюнню жарыкълыгъы, кёкню жабып тургъан аудан ётюп, алтын бет алып, жана тургъан отну кёксюлдюмге бурады. Биягъы тау этеклеге тюшген туман, акъ кёмюк кибик, болгъанны алгъанды, аз-аздан тёгерек къарала, жаз башы сууугъуна хорлатады.

Таулада танг терк атмайды: эрттеннги, жукъудан уянмагъан кёкдеги жулдузла аз-аз жокъ боладыла, акъ булутладан согъулгъан жумушакъ жуургъан, ёрге кётюрюлюп, кечеги жабыуну жерин алады. Кюнню кёкде анда-мында чачылгъан жарыгъы, кечеги къарангыны хорлап, ол да узакъгъа, кюн бла кече тюбешген жерге къачады.

Танг ата эди. Булутла, бурматюклю къойла кибик, жайылгъандыла тау этеклеге. Жылы жел аланы ёрге къууады, булутла да тау башлагъа илинирге кюрешедиле. Башындан келген жылы хауа булутланы узакъда акъбаш таулагъа элтеди. Ала да бийик тикледе, эриген этгенча, жокъ бола барадыла.

Жангы кюн башланнганы бла тёгерекге жан киреди: къасмакъ терекден бир сейир тарууш эшитиледи, тар, таш жоллада бугъунуучу жаныуарла да уяннгандыла. Агъач таукъла, танг атханнга къууана, учадыла. Уча барып, бир бирине тийип, къыжырауукъ таууш чыгъарадыла, ол мурулдагъан тауушха ётеди. Сора, энишге атылып, кюз артындан къалгъан сары хансда жокъ боладыла. Бир кесекден, алтын тюклю башчыкъларын чыгъарып, хауада учадыла, эрттегили шошлукъну къанат къагъыулары бла буза, тёгереклерин да уята.

Жангы кюн биргесине таза, жаз башыча, жаш, жер бла байламлы сезимлени келтиреди. Акъ къар юслеринден кетмеучю къаяла, танг аласыны кюнюнде жылтырап, чыранланы, мияла кибик, бузлары да тюрлю-тюрлю тюрсюнлеге бояладыла, жайда да эримеучю къар а кёп бетли болады. Чучхурладан энишге тёгюлген суула уа, аланы аллын тыйып тургъан къая жухлагъа тийип, минчакъла кибик, жан-жаныны тёгюлюп, жерге жетерге ашыгъадыла. Танг атхан бла Черекни къутургъан сууу, шошуракъ болуп, кюнню таякълары да анда ойнай, барады энишге.

Сууну башында олтургъан кёмюк да кетип, аны тюбюнде ташла да тынчайгъандыла. Черек энди жагъаларына жетип бармайды, уллу ташланы да сыртларында суулары къурумагъанды, чыранладан тюшген чыкъ алагъа олтуруп, тюнюлери чыгъады. Тау тикледе ёсген къайын тереклени юслеринде кюн сейир суратла ишлейди, тал терекле бир биргe къысылып ёсген, адам кючден ётген жолчукълада да жангы жашау жаратылады.

Озгъан жылны къаралдым кырдыгыны тюбюнден чыгъа келген тау гюл да ёрге, жылыгъа тартылады, агъач къыйырында да эски кырдыкдан согъулгъан кюйюзню тюбюнден чыгъаргъа кюрешген крокусну кёрюрге боллукъду. Аланы жумушакъ чапыракълары, кюн жарыкъгъа сюйюне, гитче терекчикле бла къатыша, уста къоллу адам жарашдыргъанча, ариу икибана ишлейдиле.

БАДАЛЛАНЫ Тимур.

КъМР-ни Президентини Администрациясы эмда Ишлерини управлениясы КъМР-ни Президентини Ишлерини управлениясыны секретариатыны башчысы **КАЛОВ Замир Ауесовичге** аны анасы **КАЛОВА Кураль Темировна** ёлгени бла байламлы, бушуу этип, къайгъы сёз бередиле.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21**, **47-26-22**. Жууаплы секретарь -**42-66-85**.
Секретариат - **40-93-62.** Корректорла - **42-63-52**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашауну бёлюмю- **42-67-68,42-24-02.**
Экономиканы бёлюмю - **42-66-73.**
Культураны бёлюмю - **42-75-82.**
Социальный политиканы бёлюмю **- 42-66-76, 47-27-59.**
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - **47-26-39, 42-66-71 .**
Письмоланы, рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - **42-37-94.**
Тилманчланы бёлюмю-**47-31-28.** Сурат алыучу бёлюм - **42-68-72.**
Бухгалтерия - **42-30-87**
Операторла **-47-26-28, 42-39-65.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связьны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: **42-06-51, 42-19-97**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: **42-69-34**

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Байсыланы Марзият - дежурный редактор; Гайыланы Рита - жууаплы секретарьны орунбасары; Ахматланы Шахида (4-чю бет), Зезаланы Лида (1-чи бет), Акушуланы Феруза (2-чи бет), Мисирланы Лейла (3-чю бет) - корректорла.

Тиражы 3850 экз. Заказ № 2313

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

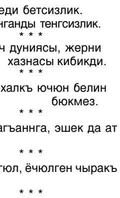

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5